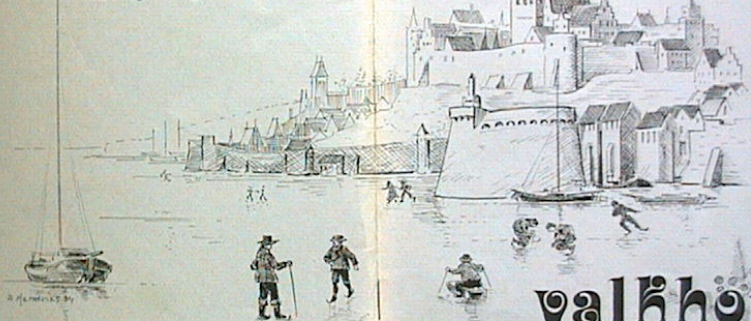

het bestuur van de valkhof
vereniging ende redactie
valkhofnieuws wensen u
prettige kerstdagen en een
voorspoedig 1986

valkhof
nieuws

V A L K H O F N I E U W S

REDACTIELEDEN: Hein van Brienen
Gerard Hermans
Hans van Koningsbrugge
Theo Verweij

REDACTIEADRES: Fr. Wilhelminalaan 1
6571 AM Berg en Dal
telefoon: 08895-1504

VALKHOF-RONDLEIDINGEN: Hein van Brienen
Barbarossastr. 50
6522 DN Nijmegen
telefoon: 233551

VALKHOF-EXPOSITIES: EXPOSITIE-COMMISSIE
"T H E O P H A N U"
Caroline Calis
Nel Cloosterman
Engelien Hendrix-Meyer
(coördinatrice; tel. 080
222512)

VALKHOFVERENIGING
Postgironummer: 4438363

VALKHOF
VERENIGING

postbus 1390
6501 BJ Nijmegen.

1978 / 1985

V O O R W O O R D

Goed en wel gelezen over de laatste oorlogshandelingen op en om het Valkhof, of U hebt weer het laatste Valkhofnieuws van dit jaar opengeslagen voor U!

Hoewel rustiger van inhoud, vermeldt dit nummer evenwel ook interessante en gevarieerde aangelegenheden.

Het jaar 1985, schijnbaar zo vlug voorbij, heeft ons toch wéér dichter bij onze doelstellingen gebracht en in het bijzonder die, welke als derde vermeldt: "BESTUDERING VAN EN MEDEWERKING VERLENEN AAN DE MOGELIJKHEDEN VAN EEN GEHELE OF GEDEELTELIJKE OPBOUW VAN DE VALKHOFBURCHT".

Iedereen zal kunnen beamen, dat voorbereiding tot zo iets groots, zowel veel tijd als inspanning vergt.

Aan het appèl dat wij vanaf de oprichting steeds weer lieten opklinken naar al die mensen met interesse maar ook vooral zorg voor onze cultuur-historische waarden, is dusdanig gehoor gegeven, dat wij nu als in een stroomversnelling gaan komen.

Er is ons alles aan gelegen om op verantwoorde, behoedzame wijze en in breed overleg, samen die stroomversnelling te nemen, waardoor veilige aankomst is verzekerd.

U, Allen, medewerkers aan onze basis, HEEL HARTELIJK DANK voor Uw vertrouwen, dat voor ons een onmisbare stimulans is! WIJ WENSEN U ALLEN VAN HARTE EEN GEZOND EN GELUKKIG 1986 TOE EN HEEL FIJNE KERSTDAGEN!

Het Bestuur.

DE VALKHOFSTICHTING !

Op zestien december 1984 is door de Valkhofvereniging de Valkhofstichting opgericht die tot doel heeft de doelstellingen van de Valkhofvereniging te concretiseren.

Speciaal die doelstellingen die gericht zijn op het "oprichten, beheren en exploiteren van gebouwen en/of bouwwerken op het Valkhof". (art.2 van de statuten).

Waarom denkt de Stichting dan ?

- aankleden van de Karolingische kapel, o.a. door aangepaste sfeerverlichting in de vorm van een Karolingische kroon;
- aanleg van duidelijke burchtcontouren in het park;
- vervangen van de "gewone" parkbanken door echte zitbanken van hardhout;
- oprichten van gebouwen: de Donjon of Reuzetoren, de Noord- en de Noordwest-vleugel van de burcht.

Voor dit alles is geld nodig, veel geld.

Naast de eerste storting door de Valkhofvereniging van f.1.000.= kan geld verkregen worden via "donaties, subsidies en erfstellingen, legaten en andere soorten van schenkingen.

Omdat de Valkhofstichting de wettelijke status van stichting heeft zonder winstoogmerk, zijn alle geldverstrekkingen voor de gevers fiscaal aftrekbaar en voor de Stichting fiscaal onbelast !!!

Aldus is het aantrekkelijk voor een ieder, personen, stichtingen of wat dan ook, om "buiten bezwaar van 's Rijks schatkist" iets bij te dragen aan het Valkhof.

Al degenen die zoeken naar een nuttige aanwending van een verkregen dan wel te besteden legaat of erfenis of al degenen die een stichting besturen waarvan het doel bereikt is, uit het zicht verdwenen of die gewoon "slapende" zijn: De Valkhofvereniging is jong en springlevend; heeft doelstellingen ten gerieve van de totale bevolking en heeft geld nodig, veel geld.

Daarom een oproep:

DRAAGT NU ALLEN EEN (financieel) STEENTJE BIJ,
(of grote steen, desnoods een hele muur), DAN
KUNT U SPOEDIG EEN ECHTE STEEN AANDRAGEN !!!!

VALKHOFSTICHTING, NIJMEGEN.

bankrekeningnummer: 53.76.75.930 bij de
Algemene Bank Nederland te Nijmegen.
postgironummer van de bank: 821.025.

J.M.I.Nooy.

Ongeveer, laten we zeggen in 1295, ligt het Valkhof als een onneembare vesting boven de Waal. In het midden staat de zware toren, al eeuwen lang het herkenningspunt voor de wijde omgeving. In de nok boven zit altijd een torenwachter rond te speuren om onaangename verrassingen te voorkomen.

Deze man heeft dus onder het burchtperseeel een belangrijke functie! Maar de gehele dag boven op een toren zitten is natuurlijk ook eentonig, dus om een beetje aanspraak te hebben, neemt een van die torenwachters vaak zijn zoon mee naar boven.

Roderick is misschien elf of twaalf jaren oud, vaders in die tijd houden dat niet zo precies bij.. Och dat kinderen volwassen worden merk je toch vanzelf wel! Maar deze Roderick nu, in de burcht natuurlijk geen onbekende, raakt altijd erg onder de indruk bij het zien van pages en schildknapen. Zijn hartewens is het dan ook er ook eens bij te mogen behoren. Maar ja U weet het, vele vurige wensen blijven in het leven on vervuld...De jongen is wel zo snugger om te beseffen dat hij geen schijn van kans heeft omdat zijn vader maar een gewone torenwachter is. Wat doet Roderick dus,..precies:er over dromen en boven op die toren heeft hij daar nu prachtig de tijd voor want zijn vader moet wel eens even weg. Deze oermenselijke gewoonte om er onder het werk heel even tussenuit te knippen staat natuurlijk niet toe om de hele zaak dan maar aan zijn lot over te laten! Daarom is het dubbel prettig voor Pa als de zoon hem dan even kan vervangen.

Roderick vindt de verantwoordelijkheid die dat moment op zijn schouders rust prach-

tig. Hij kijkt met een ernstig gezicht naar de schepen op de Waal, de heuvels van het Rijkswald en beloert natuurlijk ook de lange rechte weg die van de burcht naar het zuiden loopt. In het westen ziet hij de stad als een halve cirkel binnen de wal liggen. Nimmege, zijn geboortestad, met tegenover het Valkhof de heel fraaie Burchtpoort en aan het andere einde de pas gebouwde St. Stevenskerk.

Als het avond wordt kijkt hij graag naar de sterren, ook dat boeit hem altijd enorm.. het is iets ontzagwekkends waarop hij geen antwoord weet. En dan komen vanzelf de woorden in zijn gedachten die zo vaak in de kerk gezongen worden.. "Visibilium omnium, et invisibilium.. "Al het zichtbare en het onzichtbare.. Geen twijfel mogelijk, dit is Gods schepping, dat staat voor hem als een paal boven water! Natuurlijk wordt er ook in de binnenplaatsen van de burcht gekeken, want Roderick houdt alles scherp in het oog. Hij weet, bij onraad moet er onmiddellijk op de hoorn geblazen worden! Dat is nu precies waarop hij wacht. Hoornblazen en daarmee de hele begane grond in rep en roer brengen lijkt hem het einde! Maar hij weet ook dat vals alarm streng gestraft wordt. Grapjes zijn goed, maar er bestaan nu eenmaal grenzen en daarachter ligt het schavot!

Kortom, Roderick is vandaag op de toren zijn vader is eventjes weg en dus moet er heel secuur op de vier windstreken gelet worden! Beneden is het vrij rustig want de graaf van Gelre die sinds 1247 de burcht in bezit heeft en de keizer die sinds enkele dagen bij hem te gast is, zijn vanmorgen met groot gevolg de poort uitgereden om te gaan jagen in het Rijkswald.

Toch blijft het interessant om in de binnen-

plaatsen te loeren want daar gebeurt van alles, natuurlijk vaak in de stille hoop dat niemand het gezien heeft!

Maar wat hij nu plotseling beneden ziet, de jonge torenwachter staat stijf van verbazing! Stalknechten brengen drie paarden naar de ingang onder bij de voet van de toren..en wat nog vreemder is, de wachten bij de poort zijn weg! Uit de ingang van de burcht komen nu twee mannen, ze duwen een meisje vooruit en willen dat zij op het middelste paard gaat zitten. Maar dat is..jazekeer dat is Carolijn de zestienjarige dochter van de graaf! Ondanks de doek voor haar mond, herkent Roderick het meisje direkt!

"Ontvoering"dreunt het in zijn hoofd, onverlaten willen duidelijk hun slag slaan! "Alarm!"is zijn reactie. Maar waar is die elendige hoorn nou..? Zo gaat het nu altijd, heb je iets niet nodig dan breek je er door lopend de nek over, maar komt de nood aan de man, is het ding onvindbaar! Roderick ziet met een rood gezicht de kleine groep al de poort uit rijden de oude heerbaan op naar het zuiden..

Onmiddellijk rent de jongen nu naar beneden de lange wenteltrap af. Halverwege struikelt hij zowat over zijn vader die met een keurig opgepoetste hoorn onder de arm net onderweg is naar boven. Voor de man begrijpt wat er aan de hand is, rent zijn zoon al de binnenplaats over naar de soldaten van de wacht. Het is wat hij al vermoedde, ze liggen met touwen vastgebonden in de stal! Met hulp van zijn Pa die inmiddels ook beneden is aangekomen, worden ze bevrijd en gaat de achtervolging beginnen. Op aanwijzing van de torenwachterszoon worden de vluchtenden ingehaald en na een uur zijn de schurken gelukkig gevangen en is

het meisje weer thuis!

Als de vorstelijke personen terugkeren van de jacht en de gebeurtenissen bekend worden moet iedereen in de grote zaal aantreden. Nu wordt de goede geprezen en de kwade natuurlijk gestraft, zo behoort dat!

Maar als de graaf onze Roderick ziet, dan wenkt hij met de vinger.
"Jij weet te handelen als een man, kom jij maar eens hier!"

Met een kloppend hart gaat de jongen naar de graaf toe. Die drukt hem dankbaar de hand en zegt: "Hierbij benoem ik jou tot mijn page."

De torenwachter is een ervaring rijker en poetst zijn hoorn alleen nog maar als hij buiten dienst is. Vanaf die dag neemt hij dan maar zijn iets jongere zoon mee naar boven, want aanspraak, daar kan hij toch niet buiten!

Of hij op zijn kop heeft gehad? Och gezien de gelukkige afloop en de trouwe staat van dienst, heeft de graaf een oogje dicht geknepen, een torenwachter is tenslotte ook maar een mens!...

Hein van Brienen.

uit "Iwaalf Valkhofverhalen"

FINANCIEEL OVERZICHT ONTVANGSTEN EN UITGAVEN
OVER DE PERIODE 1 JANUARI - 14 NOVEMBER 1985

In 1984 hebben wij in ons Valkhofnieuws (zesde jaargang nr.3) een tussentijds cijferoverzicht gegeven en de belangstelling hiervoor bleek van dien aard, dat wij er mee willen doorgaan. Daar de cijfers van de balans en de baten en lasten nà 31-12 eerst worden opgesteld, ligt het eigenlijk voor de hand, dat de cijferopstelling wordt gegeven, die voortkomt uit de tellingen van het kas-bank-giroboek; in dit geval de tussentellingen per 14 november j.l. De vóór de rekeningen geplaatste nummers relateren aan de toelichting verderop. Posten tussen [ ] zijn die van de begroting 1985.

ONTVANGSTEN:

1) contributies 1985 [4600]	f. 5675.--
contributies 1984 (nagekomen)	- 810.--
contributies 1986 (vooruitbet.)	- 20.--
2) tentoonstellingen en concerten	- 6091,20
3) giften	- 478,15
4) feestcollecte H.v.Brienen	- 256,75
5) Anjerfonds-bijdrage concertkst.	- 780.--
	<hr/>
	f.14111,10
6) activiteiten Aken/Keulen	- 3775.--
7) P.M.-kruisposten	f.15685,20
P.M.-beginsaldi	- 8097,16
	<hr/>
	- 23782,36

het bedrag van deze totaalstelling f.41668,46 komt overeen met de tellingen van de kolommen kas, banken en giro, respectievelijk f.10851,1 + f.20868,52 + f.9948,84 = f.41668,46

UITGAVEN:

8) drukkosten, papier etc. [1500]	f. 1837,10
9) verzendkosten [600]	- 854,45
10) verkoopartikelen incl. V-H no's	- 945,55
11) tentoonstellingen- en concertkosten . . . . . [700]	- 1258,05
12) ALGEMENE KOSTEN:	
contributies en abonnementen-	95.--
representatie- en vergaderkst.	252.--
kantoorbehoefte en ledenadministratiekosten [600]	- 166,10
bankrente en bankkosten	- 64,11
onderhoudskosten kapel	- 75.--
KANTOORINVENTARIS!	
ladenkastje	f. 269,05
el. schrijfmachine- 1350.--	
	- 1619,05
13) Publiciteitskosten	- 4098,07
6) activiteiten Aken Keulen	- 3874,55
	f. 15139,03
7) P.M.-kruisposten	- 15685,20

het bedrag van deze totaal telling, f. 30824,23 komt ook overeen met de kolom-tellingen van resp. KAS f. 10826,85 + BANK f. 11192,91 + GIRO f. 8804,47 = ... f. 30824,23
=====

TOELICHTING OP DE GEGEVEN CIJFERS.

1) Iegenover een voorzichtige begroting van 4600 contributie, heeft het binnengekomen bedrag van f. 5675,-- ons niet alleen verrast, doch ook meer vertrouwen gegeven in de ingeslagen weg; hierbij moeten we zelfs

nog aantekenen, dat er nog een twintigtal leden de contributie 1985 moeten voldoen. Voor zover het leden betreft, die de nummers 1985 reeds in bezit hebben, bestaat bij ons voldoende vertrouwen, dat lidmaatschap en betaling hiervan niet in gevaar is.

2) Bij vergelijking van dit bedrag ad f. 6091,20 met de f. 5000.-- die begroot was, kunnen we eveneens van een stijging spreken. Deze is vooral veroorzaakt, doordat de kapel tot na de helft van oktober is open gebleven en de ontvangst van f. 1000.-- vanaf medio september tot medio oktober, laat dan ook wel duidelijk zien, hoe op het Valkhof via de kapel aan de publieke belangstelling beantwoord wordt. Als het aantal bezoekers (ver over de 40000) van de kapel, over 166 middagen van 4 uren zou kunnen doorgaan gedurende 350 dagen tijdens zes of zeven uren en met een wissel-bezetting van toezicht-houders, kan dit aantal zowel als de opbrengst verdrie- of verviervoudigd worden. Dit is zeker mogelijk indien de door ons gestreefde voorzieningen als deur en kleine aanbouw mogen worden aangebracht.

3) De spontane giften van vooral onze leden, uiteenlopend van f. 2.50 tot f. 50.-- kwamen samen tot een bedrag van f. 478,15. Eveneens een extra ruggesteun, waarvan we een goed gebruik zullen maken.

4) Bij het afscheidsfeest van de heer H. van Brienen, in dienst bij v.d. Stad, ter gelegenheid van het bereiken van de pensioenleeftijd, is in restaurant "Waalorama" dit bedrag spontaan bijeengebracht. Zeker is

het waard te vermelden, dat bij die gelegenheid een dubbel-collecte plaats vond, één voor de Valkhofvereniging en één voor het Werk van Pater Jan Postma te Pakistan. De eerste bracht zoals gezien f.256,75 op terwijl de tweede, boven ieders verwachting f.1115.-- telde, waarmee Pater Postma, op het feest aanwezig, verklaarde veel goeds te kunnen doen onder de armsten der armen in Pakistan.

- 5) De bijdrage die wij hebben ontvangen van het ANJERFONDS is een zeer welkome verlichting voor de gemaakte kosten vóór en tijdens de muziekuitvoeringen. De rekening waarop de uitgaven voor de concerten 1984 en 1985 waren verantwoord, ging het toegezegde bedrag weliswaar ver te boven en juist uit dat oogpunt is deze bijdrage bijzonder welkom. Er zal evenwel in overweging worden genomen, tijdens muziekuitvoeringen in de kapel een kleine vergoeding te vragen, te meer daar op die uren geen toeristische rondleidingen mogelijk zijn. De kapel, eenmaal vol met muziekminnend publiek, wordt even gesloten gehouden om onnodige storing te voorkomen.
- 6) Vrijwel alle reacties die ons bereikten, naar aanleiding van de beide bustochten, zijn positief. Velen hebben aan een, anderen aan beide tochten, prettige herinnering overgehouden en velerzijds bleek het leerzame van beide dagtochten. Hoewel de uitgaven f.100.- hoger uitkwamen dan was voorzien, is deze vorm van Valkhof-activiteit een goede leerschool gebleken en zal bij voldoende belangstelling in de toekomst, herhaald kunnen worden. Hieraan zal met

enthousiasme onzerzijds gewerkt worden. Suggesties daaromtrent worden met belangstelling tegemoet gezien in onze postbus.

- 7) De P.M.-aanduiding staat voor PRO MEMORIE. Zo worden beginsaldi wel "onthouden" maar spelen geen rol in de verdere ontvangsten. Als de saldi-bedragen enerzijds in de kas-bank-en girokolom worden meegeteld, moet het totaal van deze drie anderzijds onthouden worden en dus P.M. in een tegenkolom genoteerd worden. Alle geldtransacties tussen eigen kas-bank-en girorekening onderling, (stortingen en opnamen) spelen evenmin een rol in het resultaat van overige ontvangsten en worden bijvoorbeeld kruisposten genoemd. De uiteindelijke totalen moeten dan ook steeds gelijk zijn.
- 8) Het bedrag, betaald aan papier, drukkosten en enveloppen, loopt niet helemaal gelijk met de begroting. Dit werd veroorzaakt door de hogere oplage van Valkhofnieuws, enkele bijsluiters en een extra aantal exemplaren gereserveerd voor nieuwe leden. De herdruk van het Theophanu-nummer is meteen geboekt onder verkoopartikelen bij no.10. Bij het opmaken van de jaarrekening is precies te bepalen welke aantallen van gereserveerde valkhofnieuws-nummers naar verkoopartikelen kunnen worden overgeboekt.
- 9) Hoewel de post verzendkosten, zoals reeds eerder vermeld in goede handen berust, kunt U zich voorstellen, dat bij een groeiend ledenbestand méér moet worden verstuurd en dat er, wat minder prettig is, normaal tarief wordt gerekend als er een 2de verzoek om betaling moet verstuurd worden. Wellicht kunnen we toch dit jaar in de buurt van de begroting blijven.

10) Hierin zijn aangekochte verkoopartikelen opgenomen, zoals de gekleurde V.H.kaarten, terwijl een post van f.600.- is overgeboekt voor de verkoop van exemplaren Valkhofnieuws nummers 1 en 2 en de tweede druk van het Theophanu-nummer.

11) In deze post, die ongeveer f.500 boven de begroting is gekomen, zijn enkele posten ondergebracht die weliswaar op de tentoonstellingskosten thuis horen maar min of meer onvoorzien waren; zoals de aanschaf van plexiglas over de twee maquettes; de kosten van f.300.- (10 expo's x f.30.=) die aan de beoordelingscommissie zijn betaald en waarvan de terug-ontvangst in de tentoonstellingsopbrengst zit; verzekering en transport van muziekinstrumenten en voorts de gebruikelijke kosten als representatie, bloemen, raambiljetten, lampen, muziekcassettes enz.

12) De opstelling van de algemene kosten geeft op zich al een duidelijk beeld en deze zijn, wat betreft de bovenste drie tesamen, ruim onder het begrotingsbedrag gebleven. Van de hier vermelde kantoor-inventaris zal waarschijnlijk f.1000.- of f.1200.- op de balans geactiveerd worden.

13) Deze betaling aan publiciteitskosten heeft betrekking op de balanspost eind 1984 en op de plaatsingskosten die onvoorzien hoger uitvielen dan was begroot. Via de vele bezoekers in de kapel, hebben wij kunnen vaststellen, dat deze borden een zeer goede functie vervullen.

Indien er vragen rijzen over de gegeven cijfers, zijn wij vanzelfsprekend gaarne bereid hierover de nodige duidelijkheid te verstrekken.

Theo Verweij.

EENZAAM AAN ZIJN LOT OVERGELATEN . . !

Eind oktober, de temperatuur daalde toen al tot ver beneden de tien graden, werd voor het laatst het hek van de Valkhofkapel gesloten en het gebouw als een weeskind eenzaam aan zijn lot overgelaten.

Het is nu toch wel bij iedereen bekend en duidelijk dat mist en snel wisselende temperaturen, vooral in de wintermaanden hun slopend werk aan dit duizend jaar oude gebouw verrichten. Ieder kind kan de gevolgen hiervan nu al met eigen ogen zien!

Overal in het buitenland worden historische gebouwen beschermd tegen vijand nummer één, de luchtvervuiling! Bij onze kapel gebeurt er...niets!

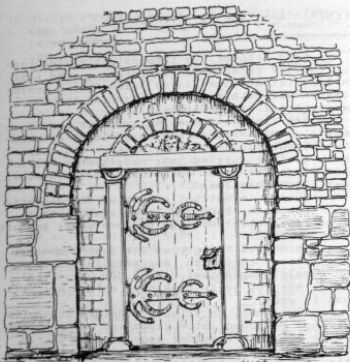
Toch trok het gebouw dit jaar tijdens de exposities, concerten, eucharistie-vieringen en rondleidingen meer dan 48.000 bezoekers! Alle rede zou je zo denken om er dus wel iets aan te doen!

Niks hoor, de verantwoordelijke en advies gevende personen laten kibbelend hun prestige bij de overheid zwaarder wegen en dus blijven al de bezoekers, waaronder zoo'n 70% toeristen, mooi op de tocht staan!

Valt ons Valkhof soms niet meer onder "Nymegen promotion"?...Ja natuurlijk dat zal het zijn! daarom zijn de oude burchtfragmenten die begin dit jaar op slinkse wijze van het Valkhof verdwenen ook niet meer teruggekomen!

Zeker onze vereniging heeft direct tot bij de hoogste instanties geprotesteerd, het antwoord is echter blijven steken bij een verontschuldiging briefje...

Al jarenlang probeert de Valkhofvereni-

EEN VAN DE VELE MOGELIJKHEDEN VAN
DEZE HOOGSTNOODZAKELIJKE VOORZIENING !

ging de overheid duidelijk te maken, dat de gang van zaken betreffende het onderhoud van de kapel, achterhaald is en herzien dient te worden.

Een functionele ruimte afsluiten met een hek, zodat weer en wind vrij toegang hebben is natuurlijk absurd!

Als eerste dient er dus een deur te worden aangebracht en wel zoals op oude pentekeningen van b.v. Hendrik Spilman duidelijk is te zien. Ook de kleine aanbouw van de kapel, eveneens van die afbeeldingen bekend moet worden hersteld!

Hierin kan de apparatuur voor de klimaatregeling worden ondergebracht; deze mag natuurlijk nooit in de kapel zichtbaar zijn. Weet U overigens, dat men in de Romeinse tijd al over overzichtbare vloerverwarming beschikte ?!

Maar de aanbouw, die gemakkelijk in het contourenplan kan worden ingepast, geeft ook de ruimte voor de trap naar de galerij in de kapel en niet het laatst een plaats voor de normale voorzieningen die in elk gebouw verwacht worden waar dagelijks honderden mensen komen!

De toren van de St. Nicolaaskapel dient ten allen tijden vrij gehouden te worden voor de terugkeer van de Valkhof-klokken!

Wij willen nog eens met nadruk herhalen, dat de laatste ruimte die ons van de vroegere burcht overgebleven is, niet alleen ons bezit is, maar ook van hen die in de toekomst zullen zijn! Juist zij zullen het ons kwalijk nemen wanneer wij nu niet waarschuwen en de kapel zijn ondergang tegemoet gaat, eenzaam aan zijn lot overgelaten...!

Technische commissie.
Gilde van toezichthouders.

KERSTGEDACHTE

Als gewapende knuisten

en gebalde vuisten

weer worden tot handen

die reiken naar vrede

tussen mensen en landen

krijgen al die wensen

van goedwillende mensen

wat meer gestalte

en KERSTMIS meer waarde

met vrede op aarde

en de mensen een hoger gehalte.

Het verslag over het bezoek aan Keulen in ons vorig nummer van het "Valkhofnieuws", is niet zonder een hinderlijk foutje verschenen. Wij willen graag in dit artikel een en ander glad strijken.

De beide meisjes die in de Pantaleonskerk na het voorlezen van de oorkonde en de plaatsing ervan bij de tombe van keizerin Theophanu zo keurig de bloemen brachten, waren; nu volgen de juiste namen, Anne-Marie Stoelinga en Ingrid Kruse, beide ongeveer twaalf jaren oud.

Anne-Marie is dus een zus van Michaël Stoelinga die de oorkonde in zo keurig Duits voorlas.

Michiel Koopman, die de Nederlandse tekst verzorgde ontdekte in ons vorig boekje, dat hem nog een zus was toebedacht! Hij heeft beloofd niet kwaad te zijn, als wij de Anne-Marie weer indelen bij haar oorspronkelijke familie...

Nu alles weer op zijn plaats staat willen wij hen nogmaals danken voor de spontane medewerking op 31 Augustus.

Op veelvuldig verzoek volgt nu nog de tekst van het Theophanulied dat op die dag zo mooi werd gezongen door het St. Josefkoor onder leiding van Maarten Dongelmans.

Dat de klanken van een kerstlied te horen waren is niet zo verwonderlijk, omdat de geboorte van Theophanu's enige zoon onder omstandigheden plaats vonden die sterk aan het gebeuren in Bethlehem doen denken!

Als U in deze kersttijd dit werkelijk prachtig Engels lied hoort zingen zullen na het lezen van de volgende tekst weer

Uw gedachten zeker terug dwalen naar die historische morgen in de Pantaleonskerk.

Theophanulied.

tekst: H.v.Brienen.

Uit Byzantium gekomen,
aan een keizer toevertrouwd,
werd er in het oude Rome
een nieuw levensdoel ontvouwd,
voor een kind nog onbekwaam,
Theophanu was haar naam.

De tot majesteit gekroonde
bracht drie dochters om de troon,
bij de stad waar zij graag woonde
schonk zij ook een keizerszoon.
Groot in wijsheid, arbeidszaam,
Theophanu was haar naam.

Bij een goed en dienstbaar leven
werd verdriet haar niet bespaard.
Toch de naam waardig gebleven
en het Godsgeloof bewaard.
Oost en West droeg zij tesaam,
Theophanu was haar naam.

In de bloei nog van de jaren
kwam een einde aan haar tijd.
Droevenis werd toen ervaren
bij de volken wijd en zijd,
om een keizerin van faam,
Theophanu was haar naam.

Melodie: "Once in Royal David's City".

Als leek op historisch gebied, lijkt mij, dat wetenschapsmensen op dit terrein, bezig zijn als op een stramien, waarop de verworven zekerheden vastgelegd of, indien achterhaald, opnieuw geschakeerd worden. Velen onder deze wetenschappers beamen, dat er tussen die punten van zekerheid altijd wel zal, kan en mag verondersteld worden. Als dan redelijke veronderstelling veelal uit fantasie voortkomt, kan dientengevolge menig fantast de aanreiker zijn van bruikbaar materiaal ter opvulling van de open plekken op het stramien.

Als ik bijna de gedachte denk te horen van: 'dat is nu echte lekenpraat' wil ik meteen aan de hand van een voorbeeld duidelijker te zijn.

Uiteraard een voorbeeld van een Valkhof-aangelegenheid. De Valkhofburcht !

Zijn deskundigen het dan al eens over de vaststaande punten als: plaats en jaar van stichting en afbraak zowel als over hoogte en omvang en over de cultuur-historische belangrijkheid, zeker in veel mindere mate over het interieur op zeker tijdstip. Als wellicht hierbij fantasie een zeer bescheiden hulpmiddel zou kunnen zijn; het is voor zeer veel leken een (fantasie-)rijk gebied.

Onvolprezen medewerker aan ons blad, Johan Hendriks, tekende enige tijd geleden het hier afgedrukte tafereel: een van de keukens in de valkhofburcht, waar, zoals men pleegt te zeggen, de gewone mensen bezig zijn met de noodzakelijke voorbereidingen van de maaltijd. Deze vanzelfsprekende werkzaamheden hadden dagelijks plaats evengoed als het in onze dagen het geval is. Hier zou bijvoorbeeld heel goed reeds gewerkt

kunnen worden aan het kerstdiner. De meester-slager, zoals gebruikelijk in die dagen, het hoofdhaar gevangen onder een muts, staat kennelijk in gedachten over het aantal gasten dat deelneemt aan het diner en... ? heeft hij wel genoeg vlees uit de voorraadkelder meegenomen. Nou hij ziet wel... Als aanstonds zijn knechtje met de kruiden en groenten terug is, zal hij hem wel duidelijk maken waar de andere ham is gehangen. De werkzaamheden zijn uit ervaringen precies op elkaar afgestemd. De kokkin staat de maat van de pan te beoordelen en als zij er geen nagebleven vlekken op ontdekt, zal aanstonds het hete water voor de soep gebruikt worden. Het vuur in de schouw en de lichte

geur van het hout zal straks vermengd worden met de fijne kruidenaroma van de trekkende soep; het idee van de dikke sneeuwlaag buiten, die alle geluiden doet verstillen geeft een aparte sfeer waarin alles rondom deel heeft. Nu gaan vanzelfsprekend allerlei gedachten over de al eerdere kerstvieringen en kun je plannen maken hoe je het dit keer weer beter en aantrekkelijker kunt maken. Wat een geluk dat de schoorsteen weer goed trekt; "weet je nog Lise? dat we na de opknop van de keuken het vuur aanlegde voor het eerst. De keuken was net klaar en toen we het stro en de takken brandend hadden, stond ineens de hele keuken onder de rook.... vlug hebben we toen het vuur gedoofd en nog wel enkele uren met betraande gezichten gelopen alsof we het grootste verdriet hadden. Gelukkig was de oorzaak gauw gevonden. Bij de werkzaamheden aan de keuken had de schouw enkele maanden niet gebrand en hadden vogels er een nest in gebouwd." "Mijn grootste zorg was om nog op redelijke tijd het eten klaar te hebben, terwijl we in overleg met mevrouw Gertrude een kleine koffie-tafel maakte tegen de eerste honger van de gasten. Vooral omdat ze van buiten van de jacht terugkwamen; dat maakt extra hongerig." "Al was het enkele uren later, je hebt de volgende dag gehoord wat een gezellige avond het is geworden en hoe smakelijk er gegeten is." "Laten we niet vergeten om Geert te vragen wat extra hout in de keuken te leggen, dan hoeft dat op Kerstdag niet gedaan te worden!" Zo zal er over allerlei gekeuveld zijn, net als in onze dagen van alles ter sprake komt.

Laten we er maar op vertrouwen dat het kerstdiner weer prima verzorgd gaat worden en wat zeker zo belangrijk is, in prettige en vredelijke sfeer die er bijhoort en behouden moet worden.

Na dit beetje gefantaseer, wil ik U een geschreven herinnering van een bekende nijmegenaar niet onthouden. Ik heb hier een blad voor me liggen: NEDERLANDSCH MAGAZIJN van de maand november 1834, waarin een mooie beschrijving is opgenomen van Nijmegen en het Valkhof. De titel, "HET VALKHOF TE NIJMEGEN" * zoals U ziet van een sterretje voorzien; dit * slaat op een voetnoot: "Wij zijn dit artikel grootendeels verschuldigd aan het belangrijke en uitmuntend geschreven werkje: Het Geldersche Lusthof of Nijmegen en deszelfs omstreken, van den te vroeg aan de letteren ontrukten C.Ten Hoet Jz., die dáárin met de hem eigen levendigheid van kleur de bekoorlijke natuurtooneelen heeft geschetst, waardoor de schilderachtige omstreken van gemelde stad zo vermaard zijn."

HET VALKHOF TE NIJMEGEN (*)

In het Noord-Oosten der stad Nijmegen, op eenen afzonderlijken ronden heuvel of uitspringenden hoek van den Hunnerberg, ligt de alom vermaarde wandelplaats, het Valkhof, welke naam, volgens sommigen zoo veel betekent als Waalhof (hof aan de Waal) of Walenhof (hof der Walen, Franken); doch volgens anderen afkomstig is van de valken, welke Keizer Lodewijk de Vrome op het voorplein van het voormalig hofpaleis alhier deed opvoeden. Ten Noord-Oosten van den hofberg vertoont zich nog in haar geheel eene zestienvijfde kapel, van binnen twee omgangen van acht zuilen hebbende, mede getuigen van den lang verzonken voortijd, insgelijks van treurwilgen, enz. omgeven, in wier buitenmuur onderscheidene oude, alhier gevondene Romeinse steenen en scherven zijn gemetseld. Diep onder de voeten van den valk Hofheuvel vloeit de breede Waalstroom, wiens verschillende kronkelingen het oog verre, zeer verre kan volgen en aan wiens oever zich op den voorgrond het vriendelijke dorp Lent schilderachtig voordoet, ter

wij tusschen dat dorp en de stad de drijvende veerbrug gestadig heen en weder giert. Verder Noordwaarts spreidt zich de Betuwe (het oude eiland der Batavieren) met hare welige landouwen en menigvuldige torenspitsen uit; terwijl de stad Arnhem en de Veluwe'sche bergen aan den horizon het gezicht beperken. Oostwaarts ziet men de lagchende weilanden der Ooy met derzelver grazende rundieren en dartelende kleppers; de dorpen Ooy, Perzingen, Zifflik, enz. en de Kleefsche bergen in het verschiet. Noord-Oostelijk verheft zich de hooge Eltensche berg, op wiens top men de abdij met de kerk, en aan wiens voet men het dorp Laag Elten duidelijk kan onderscheiden, terwijl meer op den voorgrond verscheidene andere dorpen verspreid liggen. Ten Westen doet zich de stad zelve met eene menigte uitstekende gebouwen ten luisterrijkste op en vertoonen zich langs den oever der rivier, behalve de Betuwe ter rechterzijde, aan den linkerkant onderscheidene torens van het rijk van Nijmegen en Ambt van Maas en Waal. Nog ontdekt men in de schemerende verte: Noord Oostwaarts de spitsen van Doesburg en Zutphen; Westwaarts die van Rhenen en in alle rigtingen meer andere torens, te veel om hier te melden.

In alle tijden kan men hier de treffendste natuurtooneelen waarnemen; hetzij de zon met majesteit des morgens uit de oosterkinnen verrijst, of met bekoorlijke pracht des avonds, ten westen, als in den stroom weg schijnt te zinken; hetzij de maan met zachten glans de vlakke beschijscht; hetzij storm en onweerswolken voorbij snellen en de onstuimige vloed schuimt en bruijst; hetzij zware ijsschotsen dof en donderend en krakend over den rug des strooms voortdrijvende, zich met geweld eenen weg door de dijken dreigen te banen. Zeer juist is beschreven de bekoorlijke ligging van het Valkhof door Bilderdijk in den aanhef zijner beroemde Romance, getiteld: Elius. Door den toren, waarvan de Dichter hier spreekt, bedoelt hij eenen op deze plaats gestaan hebbenden Romeinschen burgt, zooals er Drusus

(wiens aankomst in het eiland der Batavieren gesteld wordt in het tiende jaar vóór de Christelijke tijdrekening) langs den Gallischen of linker Rijnover deed bouwen en met krijgsvolk bezetten en dien Karel de Groote later liet vernieuwen en in een prachtig Rijkspaleis herschiep.

E L I U S van Bilderdijk:

Daar waar de grijze Rijn, gereed
om Neerland af te zakken
de breedte van zijn stroom verdeelt
in twee verscheiden takken

Daar waar hij zijn alouden roem
verbergende onder het vloeien
om, onder min verbreiden naam
bedekt, naar zee te spoelen

Als Waal de vette zoomen kust
der welige landouwen
die nog den ouden wrok gedenkt
der Duitsche koningsvrouwe

Daar waar zijn vloed de vest bespoelt
die met heur jonger kruinen
aan 't nageslacht den naam vernieuwt
van Magums oude puinen

Daar plag voor meer dan duizend jaar
een hooge koningstoren
met steilgetopte kap en spits
door lucht en zwerk te booren

Zijn trans bespiedde 't gansche land
zoo verr' het oog kan reiken
terwijl zijn voet in schaduw school
van eeuwenheugende eiken.

Reeds enkele jaren achtereen wordt de Valkhofkapel gedurende de zomermaanden onder meer gebruikt als expositieruimte. Als zodanig verblijft dit gebouw ieder seizoen weer enkele tienduizenden bezoekers. Een vraag welke bij herhaling wordt gesteld is, of iedereen in de gelegenheid kan komen om zijn of haar artistieke werk aan den volke te mogen tonen.

Deze vraag is niet zonder meer met "ja" of "nee" te beantwoorden. In principe kan iedereen hiervoor in aanmerking komen, mits de te exposeren werken van voldoende artistiek niveau getuigen en in overeenstemming zijn met de waardigheid van de kapel. De creaties zullen door een speciaal daartoe in het leven geroepen commissie moeten worden beoordeeld. Deze expositie-kommissie bestaat uit drie dames die, naast een opleiding aan een kunstacademie, over een ruime ervaring beschikken op dit gebied.

Indien het oordeel van voornoemde commissie positief uitvalt, kan men tot maximaal twee weken exposeren. Het spreekt voor zich, dat men zich tenminste zes maanden van tevoren kandidaat moet stellen, zulks om de nodige voorbereidingen mogelijk te maken. Het gebruik van de ruimte geschiedt in nauw overleg met onze technische commissie.

Teneinde de belasting voor het gebouw tot een minimum te beperken, alsmede ter voorkoming van hinder, overlast of ongemak, is een reglement opgesteld waarmee de expo-

santen zich akkoord dienen te verklaren. Voorts bevat dit reglement zaken van organisatorische aard. Zo is de persoonlijke aanwezigheid van de exposant(e) gedurende de openingstijden vereist en mag het tentoongestelde niet ter plaatse worden verkocht.

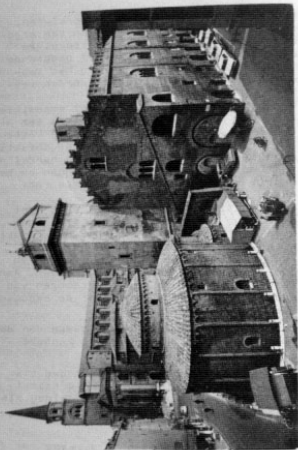
De kosten bedragen f 50,- per expositie (wijzigingen voorbehouden) en dienen ter bestrijding van de werkelijk gemaakte kosten van beoordeling, voorbereiding, organisatie, en dergelijke. De kosten en nodige handelingen met betrekking tot verzekeringen en het transport van de werkstukken komen voor rekening van de exposant(e).

De Valkhofvereniging draagt zorg voor een deel van de publiciteit; vóór de aanvang van het seizoen wordt de complete activiteiten-agenda aangeboden aan de V.V.V., het Open Huis van de gemeente Nijmegen en aan de plaatselijke dag- en weekbladen. Aanvullende persberichten, het versturen van uitnodigingen, e.d. dienen door de exposanten zelf te worden verzorgd.

Geïnteresseerden vinden de namen van de expositiekommissie-leden en het contact-telefoonnummer in de omslag.

Het voorgaande moet worden beschouwd als een globale aanduiding van enkele expositievoorwaarden en kan geenszins gelden als uitputtend referentiekader.

G.Hermans

DE ROTONDA VAN DE HEILIGE LORENZO .

In de oude stad Mantova, ook wel Mantua genoemd, staat de zogenaamde ROTONDA van de heilige Lorenzo; een bijzonder monument gewijd aan de martelaar Lorenzo ofwel Laurentius. Deze kerkruimte met een kruisvormige plattegrond, behoort tot de Romeins-Lombardijnse bouwkunst.

De kerk is tussen de jaren 1078 en 1151 gebouwd. Aan een wand van het "matroneo", de voor de vrouwen gereserveerde bovengalerij, bevindt zich een sgraffito waarop de datum 1083 zichtbaar is.

In het jaar 1579 werd op aandrang van de Hertog Wilhelm Gonzaga de godsdienst verboden en het gevolg hiervan was de afbraak van deze koepelkerk. Na afbraak van de koepel bleef de rest echter door verscheidene huizen zo voor het oog verborgen, dat men aannam dat de gehele kerk was afgebroken.

In 1907 werden deze huizen door de gemeente Mantova onteigend omdat zij te dicht bij de "Palazzo della Ragione" stonden en er plannen in uitvoering gingen komen tot aanleg van een nieuwe straat. Bij werkzaamheden, die het daarop volgende jaar werden aangevangen, kwam dan ook de gedeeltelijk nog onbeschadigde kerk te voorschijn. Deze vondst werd door de bevolking zeer bewonderd en de gemeente..... liet het werk voortzetten, echter niet om de nieuwe bedoelde straat te openen, maar om de kerk met een volledige restauratie te redden; zelfs is naar gebruik in de Romeins-Lombardijnse bouwkunst de kerk geheel met gebrande klei opgebouwd, hetgeen op de bezoekers een sterke indruk maakt.

Van binnen bestaat de kerk uit een middenschip, dat met twee kruisgewelfde galerijen om-

geven is. De wandelgang staat met het centrale deel in verbinding door tien arcaden, die door acht stenen pilaren en aan de altaarzijde door twee marmeren zuilen worden gesteund.

Het "matroneo" kan men bereiken via twee kleine in de muurdikte gebouwde trappen en het vertoont dezelfde bouwstijl van de wandelgangen maar de omvangsmuur wordt door nissen verlicht.

Wanneer men verschillende fresco-resten met elkaar vergelijkt, kan men vaststellen, dat de kerk in opeenvolgende periodes "a-fresco" is beschilderd. Op de galerijgewelven vindt men tamelijk goed bewaarde frescosporen die, vanwege de abstracte en geïdealiseerde gezichtsuitdrukking, aan een schilder uit omstreeks 1100 zijn toe te schrijven; deze zal naar alle waarschijnlijkheid een byzantijnse kunstopleiding hebben gehad. In de koornis ziet men fresco-resten, die de Heilige Lorenzo op de brandstapel voorstellen. Deze fresco's kan men aan een schilder toeschrijven van omstreeks 1400 uit de Veronesische school. Tot een latere tijd behoren de versieringen van de wanden die de beide galerijen van het middenschip scheiden. Ook enige beschilderde muren in het "matroneo" verdienen belangstelling; men kan ze tot het jaar 1100 terugbrengen.

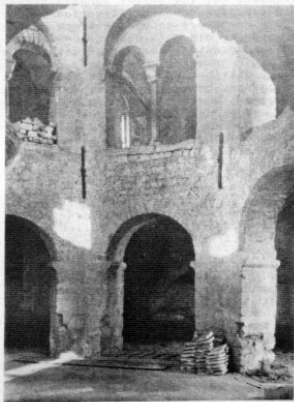
Aan de rechter zijde, aan het onderste deel van de koornis, is een reliëf te zien van een madonna met kind. Dit werk is naar alle waarschijnlijkheid eveneens van omstreeks 1400, maar wordt echter naar smaak met Gotisch betiteld.

De spreekwoordelijke gelijkenis met de Valkhofkapel viel mij op en was de aanleiding tot deze gedachte-vastlegging.

H. Moed, O. Turnhout.

INTERIEUR-FOTO VAN DE VALKHOFKAPEL. [ca. 1903]

In het begin van deze eeuw is de eerder aangebrachte verhoogde vloer in de kapel bij herstelwerkzaamheden weer weggebroken en kan men hier op de foto de aanvangs-werkzaamheden zien van de huidige vloerlegging.

VALKHOFNIEUWTJES

* Behalve een recordaantal van 83 nieuwe leden (van dec.'84 t/m nov.'85), kon de Valkhofvereniging dit jaar nog twee andere records noteren. In 1985 konden wij de St. Nicolaaskapel openstellen van half mei t/m eind oktober, het tot dusver langste seizoen. In totaal werden in dit seizoen meer dan 48.000 bezoekers geteld, waarmee het oude record van circa 35.000 in 1983 ruimschoots werd overtroffen. Het werkelijke aantal ligt ongetwijfeld nog enkele duizenden hoger, daar het bij topdrukke voor de toezichhouders onmogelijk was om de dagtelling geheel bij te houden. Hun tijd en aandacht werden dan volledig opgeëist ter beantwoording van de talloze vragen. Op sommige dagen werden meer dan duizend bezoekers geteld !!

* De leden van het bestuur hebben onlangs, samen met mensen van de technische commissie, bekeken op welke wijze aan de Valkhofburcht meer gestalte kan worden gegeven. De resultaten van dit overleg zullen in Valkhofnieuws 1/86 worden beschreven.

* Eén van onze doelstellingen behelst het kweken van belangstelling voor het Valkhof en zijn geschiedenis, in de meest ruime zin. In dit kader is in het voorjaar een lezing gehouden voor de leden van de vereniging Liemers-Niederrhein. Hierbij werden dia's vertoont, welke gedurende een periode van meer dan acht jaren door enkele bestuurs- en commissieleden zijn gemaakt.

Het bestuur heeft onlangs besloten om een tweetal dia-series over het Valkhof samen te laten stellen, welke kunnen worden gebruikt voor het geven van lezingen op scholen, voor bejaarden, heemkundekringen en andere geïnteresseerden. De technische commissie zal hierbij mede gebruik maken van de reeds bestaande dia-kollektie. De ene serie zal de leerlingen van basisscholen en de lagere klassen van het middelbaar onderwijs als doelgroep hebben. De andere is bedoeld voor publiek met meer gerichte belangstelling en/of voorkennis. Elke dia-reeks zal een afgerond geheel vormen en een beeld geven van een aantal interessante aspecten uit een roemrucht verleden.

G.Hermans

REDAKTIE-MEDEDELINGEN

* Konden wij U eerder melden dat het themanummer van Valkhofnieuws in 1986 het leven van Otto III zal behandelen; inmiddels is ook het onderwerp van het themanummer voor 1987 bekend: keizer Frederik I Barbarossa, bouwheer van de Valkhofburcht. Een deel van Valkhofnieuws 2/82 werd reeds aan hem gewijd, doch in het themanummer zal uitvoeriger worden ingegaan op zijn leven, zijn ambtsperiode en de betekenis ervan voor Nijmegen en het Valkhof.

G.Hermans

UIT DE LEDENADMINISTRATIE

Sedert mei van dit jaar staat de Valkhofkapel in het teken van de vrede, hetgeen leidde tot een hoge mate van enthousiasme bij duizenden bezoekers uit binnen- en buitenland. Bij een aantal van hen sprak deze gedachte van een vredeskapel zó sterk aan, dat zij zich spontaan opgaven als lid.

Zoals U uit de vorige uitgave van deze rubriek heeft kunnen opmaken, kregen we de afgelopen zomer dan ook een ware vloed aan nieuwe leden te verwerken. Nu, enkele maanden na de afsluiting van het seizoen, zijn we in wat rustiger vaarwater gekomen. Dit kwam ook tot uiting in de groei van ons ledenbestand. Hieronder zijn de nieuwe leden vermeld, die onze vereniging in de maand november zijn komen versterken.

Strijbosch-Heininger	Nijmegen
Gerrits	Nijmegen
Schouten-Leenders	Nijmegen
Ceulemans	Nijmegen
Wigman	Nijmegen
Leihnung	Kleve (W.Dld.)
Vrolijkx	Nijmegen
v.Kempen	Nijmegen

G.Hermans, ledenadministratie

I N H O U D

.....-blz.	
VOORWOORD: het bestuur	1
DE VALKHOFSTICHTING: J.M.T.Nooy	2
EEN TORENWACHTER IS OOK MAAR EEN MENS: Hein van Brienem	4
FINANCIEEL OVERZICHT: Theo Verweij	9
EENZAAM AAN ZIJN LOT OVERGELATEN: Gilde van toezichthouders	15
KERSTGEDACHTE: tekening J.Hendriks tekst Theo Verweij	18 19
NOGMAALS DE HERDENKING IN KEULEN: Hein van Brienem	20
VALKHOF-FANTASIE?: Theo Verweij	22
EXPOSITIES IN DE ST.NICOLAASKAPEL: G.Hermans	28
DE ROTONDA VAN DE HEILIGE LORENZO: H.Moed	30
INTERIEUR-FOTO VALKHOFKAPEL(ca.1903)	33
VALKHOFNIEUWTJES: G.Hermans	34
REDAKTIE-MEDEDELINGEN: G.Hermans	35
UIT DE LEDENADMINISTRATIE: G.Hermans	36

